

TOP09

S podporou Starostů

PRO SPE RI TA

**HRADEC KRÁLOVÉ
ŘÍJEN 2011**

OBSAH

- 04 ÚVOD
- 06 SOUČASNÁ SITUACE A CO NÁM HROZÍ
- 09 EKONOMIKA PRO TŘETÍ TISÍCELETÍ / ŘEŠENÍ PRO ČESKOU REPUBLIKU
- 12 VZDĚLÁNÍ A PROSPERITA

POTŘEBUJEME PŘÁVĚ TEĎ MYSLET NA BUDOUCNOST?

VÍC, NEŽ SI MYSLÍTE

ÚVOD

Česká republika se nachází uprostřed Evropy a má tedy výbornou „polohovou rentu“. Máme ojedinělou kulturní a historickou tradici vyspělé průmyslové země. Nejsme v přímém vojenském ohrožení a riziko terorismu je jedno z nejnižších na světě. Máme zavedené instituce vyspělé demokracie a žijeme v mírném přijatelném životním prostředí, prostém fatálních živelních katastrof. A přesto, přes všechna tato klíčová pozitiva, se v soutěži národů propadáme na žebříčku vyspělosti, konkurenceschopnosti a vzdělanosti čím dál níže. Období vysoké stability, pocitu bezpečí a relativně vysoké životní úrovně končí. Potenciál „standardního“ růstu země je téměř vyčerpán. Svoji svobodu bereme jako samozřejmost, ale dvaa-dvacet let po listopadu 89 se pozitivní motivace české společnosti blíží nule. Někdy se zdá, že připomínáme posádku bez kapitána, která záplatuje díry v lodi a natírá její palubu, aniž by se starala o to, kam pluje.

Programem TOP 09 jsou **TRADICE, ODPOVĚDNOST, PROSPERITA**

Tradice a odpovědnost jsou nejenom kategorie etické, ale i ekonomické. Společenskou odpovědnost můžeme definovat v oblasti právní, politické a morální, ale ekonomiku přímo a bezprostředně ovlivňuje odpovědnost podnikatele, odpovědnost organizace, či odpovědnost vlastníků. S rostoucí ekonomickou mocí jedince, podniku a korporace, by měla růst i jejich odpovědnost. To se však v českých podmínkách, bohužel, neděje. Krize posledních let jasně ukazuje, že v pozadí ekonomické krize je hluboká krize tradičních hodnot – odpovědnosti, racionality, pokory, víry...

Cílem TOP 09 nemůže být nic menšího, než představit a realizovat dlouhodobý program, který propad České republiky a krizi tradičních hodnot napraví. Pouze taková hospodářská politika, která se dívá daleko za horizont jednoho či dvou volebních období, bude úspěšná. Proto Vám nyní předkládáme strategický materiál a dlouhodobou vizi, proč a jak posílit konkurenceschopnost České republiky.

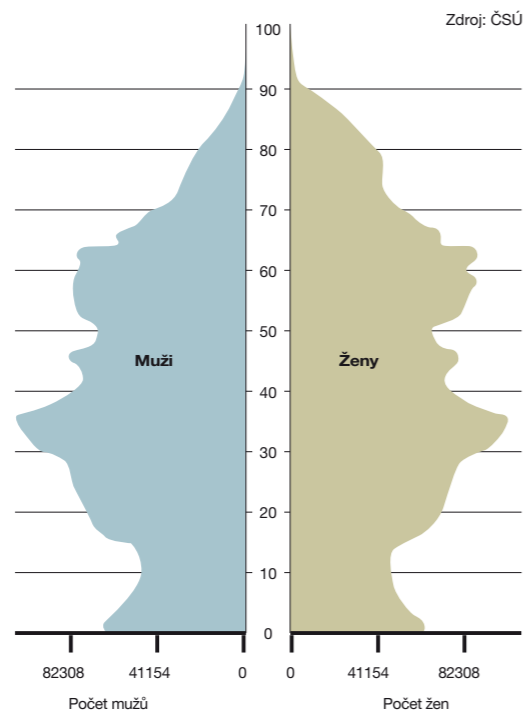
SOUČASNÁ SITUACE A CO NÁM HROZÍ

DEMOGRAFICKÁ SITUACE

Dospělosti nyní dosahuje početně nejslabší generace v historii země. Pokud výrazně nezvýšíme hospodářskou výkonnost naší země, bude za pouhých dvacet let příliš málo ekonomicky aktivních lidí na to, aby zajistilo stálý a udržitelný růst české ekonomiky. Dosažení ekonomického průměru zemí Evropské Unie nemusí, a zřejmě ani nebude stačit.

Existenčním cílem České republiky proto musí být členství v elitním klubu nejrozvinutějších národních ekonomik. Právě proto, že nezvládnutý problém stárnutí populace by s sebou přinesl nedozírné sociální důsledky. Úpadek země by v takovém případě byl nadlouho nevratný.

Věková skladba obyvatelstva ČR 2010

HOSPODÁŘSKÁ ÚROVEŇ

Česká republika se za posledních patnáct let přiblížila průměru Evropské unie v hrubém domácím produktu na obyvatele o devět procentních bodů. Poslední dobou se však tento trend postupného přibližování prakticky zastavil. Naše země na tom zatím není v porovnání s jinými špatně. To se však může rychle změnit, pokud se sebou něco neuděláme. Na rozdíl od většiny států eurozóny a USA nejsou dopady nedávné krize pro naši zemi zatím fatální. Přesto však už dnes přestáváme být schopni

zvýšit náš hrubý národní produkt, nemáme prostředky na údržbu a rozvoj technické infrastruktury, nedostává se prostředků na kvalitní školství, a začínají se nám vzdalovat moderní, ale nákladné zdravotní technologie. Při potvrzení stávajících trendů naše životní úroveň v příštích dekádách nejenom že neporoste, ale bude klesat. A protože nepůjde o skokový proces, můžeme si toho všimnout teprve s delším časovým odstupem, kdy už na změnu stavu bude pozdě.

STRUKTURA HOSPODÁŘSTVÍ

V naší zemi celkově stále přežívá lpění na významu klasické rutiny a izolovaných znalostí. Máme ale jednu nezanedbatelnou výhodu. Strukturou zaměstnanosti jsme stále průmyslovou velmocí, protože 37.1 % zaměstnanců v České republice v průmyslu stále pracuje. Pro srovnání, v zemích EU je tento průměr pouhých 24%. V řadě průmyslových komodit došlo po roce 1989 ke ztrátě zaměstnaneckého potenciálu, který, byť v přežitých a zaostalých společnostech, existoval.

Zánik řady průmyslových oborů, a přesun pracovní síly do sektoru služeb, byl po roce 1989 oslavován jako přínosný logický „modernizační fenomén“ nové ekonomiky. Krize v letech 2008-2009 však ukázala, že lépe se s problémy vyrovnaly ekonomiky více orientované na technologie a na výrobu, například ve zpracovatelském průmyslu. Ukázalo se také, že řada služeb nebyla a není schopna vytvářet dostatečný sociální potenciál. Část služeb dokonce vykazovala v porovnání s růstem produktivity ve zpracovatelském průmyslu nízkou efektivitu. Jen vysoká míra konkurenceschopnosti části našeho strojírenství a elektrotechniky zajistila, že hospodářská krize 2008-2009 u nás nenabyla fatálních rozměrů.

VEŘEJNÝ DLUH

Ačkoli se Česká republika svým zadlužením (cca 40 %) pohybuje pod průměrem Evropské unie, jeho důsledky pociťujeme v každodenním životě. Státní dluh vytlačuje soukromé investice, které jediné mohou být dlouhodobým a udržitelným motorem hospodářského růstu. Nutnost snižovat deficity veřejných financí vede ovšem k omezování veřejných investic a k vytvoření většího prostoru pro investice soukromé. To platí nejen pro oblast dopravní infrastruktury.

Velkou nevýhodou je u nás nerozvinutý finanční trh. Chybí systém rizikového financování začínajících inovačních firem a projektů. V tom patříme k vůbec nejhorším v Evropě. Chceme-li uspět, právě zde musí změny přijít nejrychleji. Zpoždění penzijní reformy má za následek neexistenci penzijních fondů, které by právě u inovačních českých podniků hledaly investiční příležitosti. Zatím tedy ještě nikdo nemluví o roli penzijních fondů právě při rozvoji inovačních společností, nebo při výstavbě a provozování technické infrastruktury. Právě probíhající penzijní reforma je veřejností chápána pouze z pohledu rizik pro příjemce penzí.

STÁTNÍ SPRÁVA

Státní správa je i přes pozitivní kroky současné vlády přebujelá a neefektivní. V některých resortech zatím převažuje plošné snižování počtu zaměstnanců v důsledku omezování finančních prostředků, před kvalitativní změnou. Rušení zbytných agend je nedostatečné.

Velkým problémem státní správy je vysoký stupeň její politizace. S každým dalším volebním obdobím dochází na stále nižších úrovních k politickému obsazování postů namísto vyžadování kvalifikačních předpokladů. Narůstání nepotismu a klientelismu je zjevné. Důležitá rozhodnutí jsou prováděna anonymně, běžné je schovávání se za kolektivní rozhodnutí. Na úrovni státu je problémem výrazný resortismus rozhodování a vliv regionálních politicko-ekonomických lobby.

Někteří úředníci, stejně jako někteří politici, soudci, státní zástupci a policisté, se uchylují k podvodnému získávání osvědčení o vzdělání bez skutečné vzdělanosti. Takoví podvodní vzdělanci se vždy budou bránit soutěži, a při obraně svých korupcí získaných postavení budou v celonárodním měřítku stále vážnější brzdou konkurenceschopnosti.

LEGISLATIVA A JUSTICE

Naše zákony jsou složité, nepřehledné, často se mění a protirečí si navzájem. Mnohdy obsahují výjimky a úlevy pro úzce zaměřené zájmové skupiny. Soudy rozhodují pomalu a v řadě kauz nepředvídatelně. Některé dokonce upadají v podezření ze spolupráce s organizovaným zločinem.

Spolu s narůstající korupcí ve veřejném sektoru v této souvislosti můžeme dokonce mluvit o hrozícím kolapsu institucí, které vytvářejí základní etickou infrastrukturu společnosti.

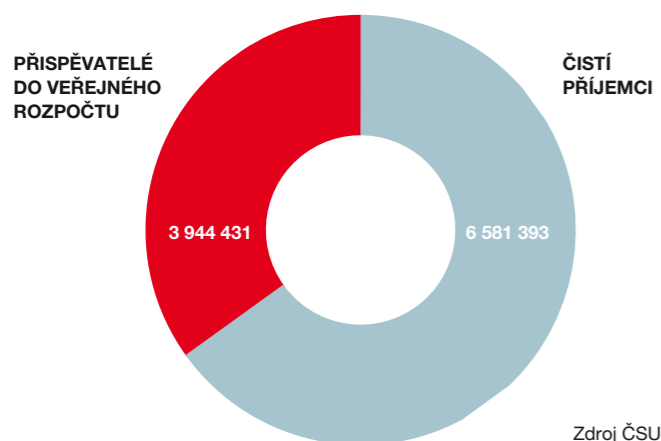
MOTIVACE A SOCIÁLNÍ SITUACE

Neudržitelný je poměr obyvatel ve vztahu k veřejným rozpočtům. Naše země dlouhodobě stávající stav unese jen s velkými obtížemi a za cenu chudnutí společnosti.

Dlouhodobá politicky patová situace zvyšuje nestabilitu a nepředvídatelnost politických rozhodnutí. Velká část společnosti, politiků a médií, nerozumí přítomnosti a obává se budoucnosti. Za povšimnutí stojí, že máme řádově více odborníků na minulost, než na budoucnost. Společ

nost je zahlcována příběhy celebrit mediální zábavy, zatímco zcela chybí veřejná prezentace úspěchů těch, kdo zemi skutečně živí - českých podnikatelů. Kdysi nadsázka o „neodpouštění úspěchu“ se začíná měnit v každodenní realitu. Demotivace společnosti znamená ztrátu sebedůvěry a následnou ztrátu konkurenceschopnosti. Pak se ale široké vrstvy společnosti mohou rozloučit se snem o dosažení vysokého standardu životní úrovně. Dochází nejen k ohrožení prosperity, ale k likvidaci šancí na naše klidné stáří a budoucnost těch, kterým budeme tuto zemi předávat.

Skladba obyvatel podle vztahu k veřejným rozpočtům v roce 2009

MORÁLNÍ KRIZE

Největším problémem české společnosti na začátku druhé dekády 21. století není výše zadlužení státu, ale především její morální krize, vycházející ze selhávání její etické infrastruktury. Hospodářská kriminalita, klientelismus, korupce a nedodržování základních pravidel slušnosti dnes narušují elementární stabilitu společenského uspořádání. Již v roce 1997 průzkumy veřejného mínění ukazovaly, že obavy z korupce předstihly obavy o vlastní bezpečnost občanů. Od té doby míra korupčního prostředí dále dramaticky narůstá.

Veřejné i privátní finance jsou dnes zatěžovány horentními transakčními náklady, které mají svůj původ v kolapsu morálky a etiky. Stačí připomenout náklady na soudní pře, na vymáhání plnění dohod a smluv, náklady na kontrolní systémy, či náklady na ochranu informací nebo náklady na fyzickou ochranu majetku a osob. A na ty, kdo se vymykají zákonné regulaci morálky, máme připravený rozsáhlý a nákladný represivní aparát. Ekonomická data z méně rozvinutých regionů ukazují, že tyto náklady narůstají dramaticky právě v zemích s nízkou úrovní podnikatelské etiky a vysokou mírou korupce. Tyto transakční náklady už dnes výrazně snižují konkurenceschopnost našeho hospodářství.

EKONOMIKA PRO TŘETÍ TISÍCILETÍ

ŘEŠENÍ PRO ČESKOU REPUBLIKU

INOVACE A RIZIKOVÝ KAPITÁL

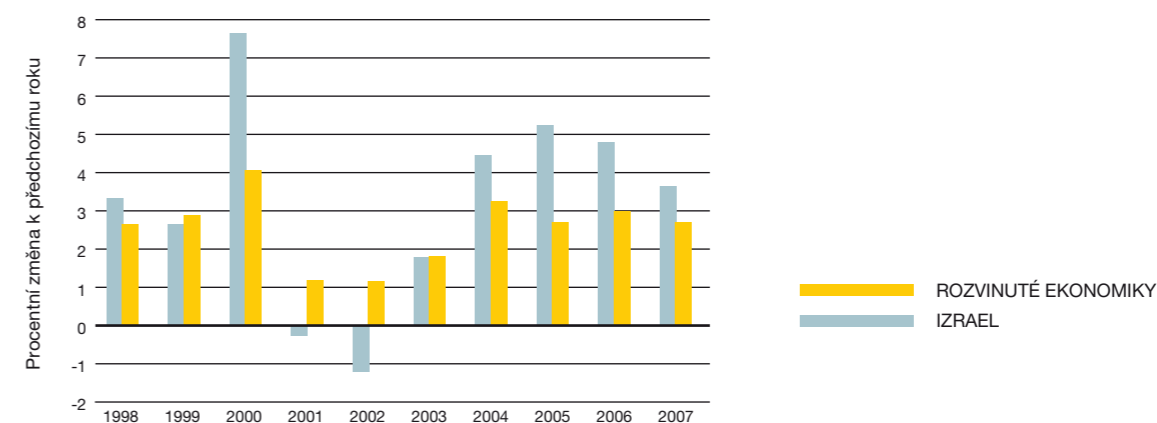
Země, která chce mít v 21. století ve světě vedoucí postavení, bude muset urychleně podporovat a zavádět inovace v soukromém sektoru. Konkurenceschopnost má šanci fungovat ve společenství, ve kterém alespoň část jedinců může využívat kombinaci tvořivosti, opovážlivosti a průbojnosti. Dalšími nutnými předpoklady jsou nejenom nadání a houževnatost, ale i zpochybňování daností a autorit, neformálnost, schopnost týmové práce, vize, tvořivost napříč obory, a zcela určitě i schopnost riskovat (naše společnost vnímá řadu těchto vlastností negativně). Funkční příklady této ekonomiky lze nalézt zejména v Izraeli, který vytvořil příznivé prostředí pro působení rizikového kapitálu, především formou tzv. „seed fondů“.

Rizikový kapitál je prostředkem pro financování rozvoje podniku, a investoři ho vkládají především do odvětví moderních technologií. Investoři rizikového kapitálu ale v inovacích plní nejen roli obstaravatele finančních prostředků. Poskytují odbornou pomoc, přístup ke kontaktům na další

potenciální investory, vyhledávají a doporučují konkrétní kupce společnosti, partnery a zákazníky. Vyspělý investor rizikového kapitálu tedy pomáhá podnikatelům s rozvojem firmy. Plní zcela novou úlohu, kterou státní nebo tradiční bankovní sektor nejsou schopni nebo ochotni plnit. Motivace takového investora vychází z toho, že spolu s nízkou úrokovou sazbou za zajištění úvěru pro rozběh nové společnosti, často pouze 1-2%, získává podíl na budoucím zisku inovační společnosti, nebo při jejím prodeji. Tyto podíly klidně mohou tvořit i 20 až 30% z výnosu.

V přepočtu na osobu byly investice do rizikového kapitálu v Izraeli v roce 2008 2.5 x vyšší než ve Spojených státech, více než 30x vyšší než v Evropě, 80x vyšší než v Číně a 350x vyšší než v Indii. Pokud jde o absolutní čísla, Izrael přilákal rizikový kapitál v objemu téměř dvou miliard dolarů, což je stejná výše, jaká ve stejném období směřovala do zemí mnohonásobně větších rozlohou i počtem obyvatel, Velké Británie nebo Německa. Důsledkem pak byl výrazně rychlejší růst hrubého národního produktu.

Tempo růstu HDP

Tempo růstu HDP Izraele a rozvinutých ekonomik (zdroj – „Miracles and Mirages“, Economist 2008, převzato z publikace Start-up Nation

VEŘEJNÝ DLUH, ÚSPORY A RIZIKOVÝ KAPITÁL

Zájem rizikového kapitálu je nejtransparentnějším, nejlacinějším a nejeftivnějším důkazem úspěchu jakékoliv národní ekonomiky. Investování do fondů rizikového kapitálu však ohrožuje například rostoucí veřejný dluh financovaný prostřednictvím finančních trhů. V takovém případě investory (banky), či správce penzijních fondů a fondů životního pojištění nic nemotivuje hledat jiné investiční příležitosti. Fondy rizikového kapitálu pak nemohou vzniknout, anebo živoří a zanikají.

Růst České republiky v příštím období musí vycházet z vlastních úspor a zahraničních investic. Nikoliv z expanze veřejného rozpočtování. Nikoliv z dalších a dalších půjček. I když je na tom naše republika poslední roky relativně dobře, protože čisté půjčky nerostly a zatím dokážeme svůj státní dluh obsluhovat. Soukromý sektor musí spořit, zatímco veřejný sektor nesmí dlouhodobě tvořit schodky veřejných financí a krátkodobě je musí snižovat. Pokud se podaří v naší zemi vybudovat pevnou základnu pro financování rizikového kapitálu, lze bez velkých investic z veřejných rozpočtů (či dokonce úplně bez nich) rozhýbat inovační potenciál české společnosti. Za zásadní proto považujeme, aby se naší zemi podařilo získat pozornost rizikového kapitálu.

CÍLEM ČESKÉHO PODNIKATELSKÉHO PROSTŘEDÍ A HOSPODÁŘSKÉ POLITIKY STÁTU BY TEDY MĚLA BÝT PODPORA VZNIKU A ROZVOJE TECHNOLOGICKÝCH FIREM S VYSOKÝM POTENCIÁLEM RŮSTU, KTERÉ SE BUDOU UMĚT ZAPOJIT DO GLOBÁLNÍ TRANSFORMACE CELÝCH ODVĚTVÍ.

MOTIVACE A TRH PRÁCE

Osobní vlastnosti budou hrát v ekonomice třetího tisíciletí větší roli, než si jsou současní ekonomové ochotni připustit. Bez nich nikdy nevznikne skupinová a národní motivace, která může vycházet jenom zdola. Jedině touto cestou vyroste ochota klíčových odborníků a manažerů začlenit se do společnosti, cítit se její součástí, riskovat pro ni a považovat ji za svou. Motiv zisku je silným, nikoli však dostatečným, nástrojem pro fungování inovačního prostředí. Názorně je to vidět na fungování klastrů, tedy uskupení, kde by mělo docházet k vzájemné pozitivní interakci veřejného sektoru, vzdělání, výzkumu a inovačních firem. Příklad Dubajského emirátu prokázal, že i skvěle placení najatí klíčoví odborníci, kteří nezískali pocit sounáležitosti a domova, při prvním náznaku ekonomické či bezpečnostní krize prostě odcházejí jinam. Chybějící motivace je tedy při pokusech o ustavení inovační společnosti zásadním problémem.

Udržitelný ekonomický růst je možný hlavně tam, kde v silně inovačním prostředí dochází k růstu produktivity práce. Nově vytvořené inovační firmy stojí už dnes za většinou nově vytvořených pracovních míst. Inovace se proto stávají základním nástrojem pro politiku zaměstnanosti. Místo přemrštěného dotování nezaměstnaných a podpory udržení pracovních míst v neefektivních segmentech ekonomiky, přináší výrazně lepší výsledky přesunutí alespoň části těchto prostředků do podpory nových inovačních společností. V tomto ohledu musí dojít k zásadnímu strategickému posunu struktury českého hospodářství. Ve světě 21. století může uspět jenom ten, kdo přijme a prosazuje nepřetržitý proces hledání a pokusů.

Flexibilita inovačních společností je podmíněna i flexibilitou pracovní síly. Úspěch se dostavil zpravidla tam, kde dospěli ke shodě v tom, že nepružný pracovní trh a silná odborová hnutí, hájící téměř za každou cenu rozsáhlé pracovní výhody a existenční jistoty, se staly výraznou překážkou konkurenceschopnosti. Lpění na rigidních principech a konstrukcích minulých století dnes může vést až k celkové chudobě společnosti s těžko odhadnutelnými důsledky pro existenci národa jako kulturní entity. V konkurenceschopně založených ekonomikách hospodářská recese naopak ještě více akceleruje tlak na inovace.

V této chvíli ale musíme přiznat, že k tomu, abychom byli v dnešním světě rozvoje radikálně nových myšlenek a technologických inovací konkurenceschopní, nemáme vhodné a motivované společenské prostředí. Bez nastartování široké národní motivace, změny přístupu elit, způsobů vzdělání, a fungování veřejnoprávních médií, ke změně nepříznivých trendů nedojde. Čím dříve se ztotožníme s tezí, že v žádné zemi na světě nevybudoval prosperitu veřejný sektor, tím dříve budeme ochotni akceptovat odlišné hodnocení řady společensko-ekonomických fenoménů. K těm patří například i obecná tolerance k inovačnímu neúspěchu (tzv. inteligentní selhání).

ETICKÁ INFRASTRUKTURA

Rozhodující akcent ekonomiky prosperity klademe na soukromý sektor, na motivaci společnosti a z toho odvozenou roli individuality, jedince. Stát, respektive veřejný sektor, by měl vytvářet rovné podmínky a férové prostředí pro aktivity lidí a společnosti. Právě jedinec, jeho morální kvality a vzdělanost, vytvářejí základní stavební jednotku vyšších společenstev, na jejichž vrcholu je národ, resp. globalizovaná pospolitost. Sebevětší regulace, dobré zákony a kvalitní justice, nejsou schopny v dnešní spleť společnosti zabránit ekonomickým kolapsům, u jejichž počátků i následné gradace stojí etické selhání jedinců, firem či rozsáhlých hospodářských korporací. Stačí vzpomenout příklad kolapsu americké společnosti Enron. Proto je v druhé části našeho strategického materiálu pozornost věnována právě etice a vzdělanosti.

Ekonomická činnost je realizována prostřednictvím vztahů mezi ekonomickými subjekty. Tyto vztahy jsou regulovány nejen právními normami, ale i normami morálními. Úroveň morálky ovlivňuje hospodářskou výkonnost systému více, než je dosud ekonomy přiznáváno. Bez respektování základních etických principů nelze vytvářet zdravý a dynamický rozvoj ekonomiky. V této souvislosti je dobré připomenout si výrok Tomáše Bati, že ekonomická krize je především krizí morální.

Instituce, pokrývající exekutivu, justici, legislativu, občanské a obchodní právo, a soukromoprávní vztahy, vytvářejí měřítko úrovně etické infrastruktury společnosti, bez níž necenová konkurenceschopnost nemůže existovat. Stačí připomenout nekonečný příběh novelizací zákona o zadávání veřejných zakázek. Čím složitější je právní norma, tím větší je korupce.

V hodnocení institucí zaostává Česká republika nejen za průměrem EU a OECD, ale i za Čínou a dalšími rychle se rozvíjejícími zeměmi. Zatímco ekonomičtí odborníci nám doporučují jako vzor skandinávské země

a Německo, stavem institucí se více blížíme asijským zemím. Představa, že se v krátkém časovém horizontu dostaneme v oblasti morálky a pracovní kázně na úroveň Finska, Švédska, nebo Norska, je iluzorní. Obecná nálada ve společnosti nepřeje větší důvěře v samoregulační účinky jednotlivých hospodářských odvětví. Pod pojmem kvalifikovaný lobbying si většina lidí představí nekalé metody získávání veřejných zakázek a výhod. Ve skutečnosti by se mělo jednat o spolupráci mezi privátním sektorem a veřejnou správou při legislativní činnosti. Cílem je omezit „profesní slepotu“ úředníků a jejich korupční manipulaci při vytváření norem, vedoucích k až fatálnímu poškozování příslušného odvětví.

Větší důvěra by tedy měla být dána privátnímu sektoru, aby část agend vykonával ve své pravomoci a na své náklady. Stát však musí obezřetně dbát na to, aby jakákoliv privátní skupina pod rouškou samoregulace nezneužila svého postavení k získání neoprávněných výhod, které by ohrožovaly rovné a spravedlivé podnikatelské prostředí. Šetřit a trestat naplněnou korupci a klientelismus už je pozdě. Omezovat potenciál korupčního prostředí je třeba kvalifikovanou činností při přípravě legislativy. Imperativem doby je tedy preventivní předcházení korupci nevytvářením prostředí pro její vznik. Nejen v minulém století postupně narůstal vliv a velikost veřejného sektoru na úkor privátního. To vede k rozsáhlému přerozdělování, provázenému korupcí. Zdravá ekonomika by neměla mít přebujelý veřejný sektor, ale naopak minimální a efektivní. K jeho efektivitě vede i skutečně hospodárné nakládání s jeho prostředky a majetkem. Nástrojem k tomu jsou průhledné veřejné soutěže, skutečně konkurenční prostředí při podávání nabídek uchazečů a naprostá otevřenost řízení.

ZÁVĚR

Růst České republiky v příštím období může a musí vycházet z vlastních úspor a zahraničních i domácích soukromých investic. Nikoliv z dalších a dalších půjček. Zadlužení nemůže generovat zdravý ekonomický růst. Tolik kritizované „škrťreformy“, prosazované TOP 09, jsou, bohužel, jenom opožděným, krátkodobým a nevyhnutelným začátkem léčby oslabené ekonomiky a společnosti – jakýmsi nutným krátkodobým zastavením krváčení zraněného pacienta. Nyní je však na řadě prosazení dlouhodobých řešení. Česká republika nedisponuje pro budoucnost žádným nerostným bohatstvím. Bohatstvím naší země jsou lidé. Jejich odvaha, kvalifikace a tvořivost jsou kapitálem, investicí, která jediná je schopná přinést a zajistit prosperitu. S ohledem na historickou tradici a schopnosti našich lidí je naší cestou technologická společnost s ekologicky šetrnou produkcí. Tradice, Odpovědnost a Prosperita jsou naším programem. Musíme prosadit dvě zásadní strategické změny a linie rozvoje – vytvořit podmínky pro to, aby se rizikový kapitál stal motorem hospodářských změn směrem k inovační ekonomice. Druhým strategickým nástrojem je potom razantní proměna našeho školství a vzdělávání.

Tradice – Odpovědnost - Prosperita = Vzdělání – Inovační ekonomika - Rizikový kapitál

BUDOUCNOST MŮŽEME OVLIVNIT VÍC, NEŽ SI MYSLÍTE!

VZDĚLÁNÍ A PROSPERITA

POKUD CHCEME, ABY NAŠE SPOLEČNOST A HOSPODÁŘSTVÍ DOSÁHLY NA SVĚTOVOU ŠPIČKU, MUSÍME PROMĚNIT NAŠE CHÁPÁNÍ ŠKOLSTVÍ A VĚDY. KVALIFIKOVANÁ PRACOVNÍ SÍLA, ODBORNÍCI, SCHOPNÍ NEJNOVĚJŠÍ TECHNOLOGIE NEJENOM VYUŽÍVAT, ALE I TVOŘIT, A SPOLEČNOST, OTEVŘENÁ A PODPORUJÍCÍ CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ, NEVZNIKAJÍ SAMI OD SEBE. NOVÉ GENERACE MUSEJÍ VE ŠKOLE NAJÍT HODNOTY, VE KTERÉ MOHOU VĚŘIT A KVALITU, KTERÁ JIM NEDOVLÍ SPOKOJOVAT SE S PRŮMĚRNOSTÍ. TAKOVOU REFORMU BY MĚLA PROSAZOVAT TOP 09, A PRO NI BY MĚLA ZÍSKÁVAT SPOLEČENSKOU PODPORU.

HODNOTY, KTERÉ CHCEME DLOUHODOBĚ PROSAZOVAT, NEJSOU NEZNÁMÉ:

- 1. VZDĚLÁNÍ CHÁPEME JAKO PROSTŘEDEK KE ZVÝŠENÍ KVALITY ŽIVOTA JEDNOTLIVCE I SPOLEČNOSTI. CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ JE NUTNÝM PŘEDPOKLADEM PRO ZAMĚSTNANOST LIDÍ I FLEXIBILITU NA TRHU PRÁCE.**
- 2. STÁT PROSTŘEDNICTVÍM VZDĚLÁNÍ POSKYTUJE VEŘEJNOU SLUŽBU A GARANTUJE JEJÍ KVALITU.**
- 3. ZA VZDĚLÁNÍ DĚTÍ JSOU PRIMÁRNĚ ODPOVĚDNI RODIČE SE VŠEMI DŮSLEDKY PRO ZÚČASTNĚNÉ STRANY.**
- 4. STÁT BY MĚL STANOVIT KRITÉRIA PRO VÝBĚR PRIORITYCH OBORŮ, KTERÉ BUDOU PODPOROVANÉ V CELÉ LINII VZDĚLÁVÁNÍ.**
- 5. ŠKOLSTVÍ MUSÍ UMĚT ROZVÍJET TALENTY A ZÁROVEŇ FORMOU INKLUZÍVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ POMÁHAT ROZVOJI PRO ZNEVÝHODNĚNÉ.**

SOUČASNÁ SITUACE

Na začátku 90. let začala značná rozvolněnost ve všech stupních vzdělávání v ČR. Ve snaze dohonit západní Evropu jsme vzdělání chápali jako běžnou tržní komoditu. Opomněli jsme otázky strategického plánování ve vzdělávání. Zapomněli jsme na mechanismy zpětné vazby, jako je uplatnění absolventů škol nebo kontrola kvality. Výsledkem jsou systémové chyby a chyby v legislativě na všech stupních vzdělávacího systému. Jednotlivá opatření, která se snaží napravit stávající systém, jen reagují na minulá rozhodnutí. Po dvaceti letech je základním problémem našeho školství jeho nekonceptnost a nejasné politické zadání. Budoucnost ale potřebuje něco jiného.

Vzdělávací politika se musí zaměřit právě na budoucnost a vytvářet tak prostor pro rozhodování žáků i jejich rodičů. Musí v oblasti vzdělání vytvořit předvídatelné prostředí, a stanovit kritéria prioritní odvětví, ve kterých se bude ČR v dalších 20-30 letech profilovat. Tím v deklarovaných odvětvích nabídne viditelné a jisté životní perspektivy pro žáky a studenty.

Pro další rozhodování a vývoj je nezbytné zohlednit demografický vývoj. Dospělosti dosahuje nejslabší generace v historii země. Během příštích dvaceti až třiceti let bude právě tato nepočtená generace, pro kterou dnes chceme připravit kvalitní život, muset zajistit nejenom ekonomický, ale i technologický a technický chod celé země. O co lepší vzdělání jim dnes poskytneme, tím větší šanci na zvládnutí přicházejících výzev budou mít.

Strategie TOP 09 by se měla opírat o dvě zásady:

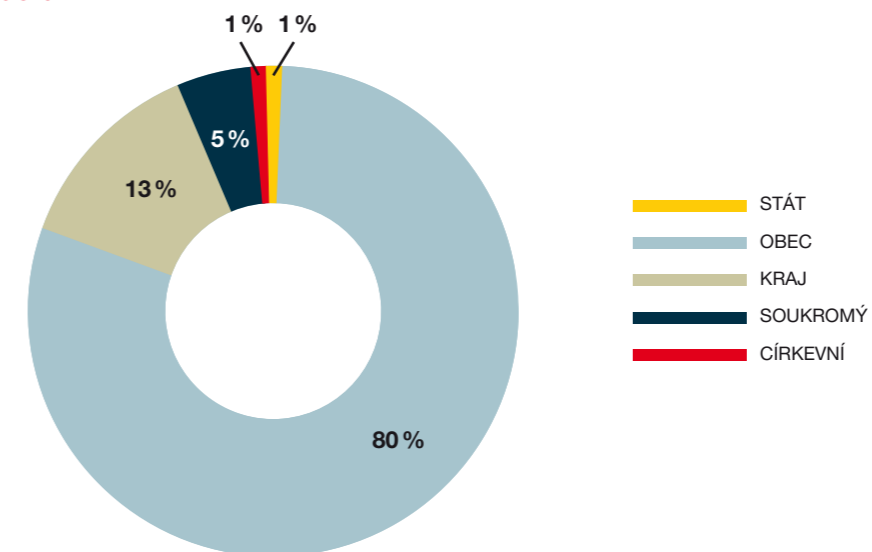
- Komplexní přístup ke vzdělání znamená nejenom prosazení dobře navazujících školských zákonů, ale strategii hospodářství, kam patří i související zákony, např. zákon o rodině, zákon o uznávání vzdělání, nostrifikaci titulů, imigrační politiku a podobně. Tyto a všechna další opatření musejí sledovat jednotnou koncepční linii, a doplňovat se.
- Vysoká míra společenského přijetí pro navrhovanou vzdělávací koncepci je podmínkou pro její úspěšné prosazení. Rodiče i žáci musejí chtít lepší školství.

JAKÁ JE SITUACE V JEDNOTLIVÝCH STUPNÍCH VZDĚLÁVÁNÍ

1. Regionální školství

Soubor škol od mateřských po střední školy a vyšší odborné školy. Zřizovatelem je obec nebo kraj.

Zřizovatelé škol

Mateřské školy

Současný nedostatek míst v mateřských školách je jedním z dopadů nedostatečného strategického plánování. Poškozuje rodiny, ve kterých by matky/ rodiče měli možnost pracovat, ale nemají zajištěnou péči o dítě. Návrh na zavedení firemních školek je jenom východisko z nouze, ne systémové řešení.

- TOP 09 by měla prosazovat rychlé uvolnění legislativy pro zřizování mateřských školek. Předpisy a hygienické normy jsou totiž natolik tvrdé, že pokud by byly aplikovány na početné rodiny, asi by žádná neobstála.
- Trh se vzděláním je velmi liberální, ale to vůbec neplatí pro mateřské školy. Jeden pedagogický úvazek vyžaduje 20 až 28 dětí! Ve školkách se platí školné. Rodiče přispívají na ranné vzdělávání dětí asi 500,- Kč měsíčně. Pozoruhodné je, že proti tomu se nikdo neohrazuje.

Opatření

Mateřské školy vyžadují novou legislativní úpravu. Náročná, ale splnitelná kritéria a realistické požadavky na hygienické normy a kvalifikaci pedagogů.

Měřitelná kritéria

Počet neumístněných dětí v MŠ, počet dětí na jeden pedagogický úvazek v MŠ.

Základní školství

Školství je věrným odrazem společnosti a trpí stejnými neduhy jako naše společnost. Kvalitní základní vzdělávání by mělo být absolutní prioritou školního systému. Je to nejlepší způsob, jak dát celé generaci kvalitní vstupenku do života, ve kterém se v dospělosti uplatní a rozvíjí. Je to efektivní prevence před sociálním vyloučením kterékoliv části populace, nejlepší prevence před sociálními propady. Velkým problémem je motivace učitelů, disciplína dětí, příliš sešněrovaný systém řízení škol, který neumožňuje manažerský přístup ředitelů k vedení školy. Z pedagogického hlediska je pak nejvýznamnější významný pokles úrovně znalostí našich žáků.

TOP 09 by měla prosazovat tyto základní změny vyučovacích předmětů na základních školách: výuka angličtiny od 3. ročníku, jak je to koneckonců v koaliční smlouvě, vzdělávání ve finanční a rovněž informační (včetně klávesnicové) gramotnosti.

Důležitou otázkou zůstává existence osmiletých gymnázií a jejich přínos pro vzdělanost společnosti. Masové rozšíření osmiletých gymnázií byl nesystémový krok. Z původního předpokladu rozvoje nejtalentovanějších žáků se postupně stala karikatura. Ze základní školy na víceletá gymnázia dnes odchází celých 15% dětí. Je proto mnoho důvodů vrátit se k základní devítileté škole. Jedním z hlavních argumentů je povinnost zajistit stejnou nabídku základního vzdělání všem občanům. Není to princip rovnostářský, je to spravedlivý přístup k rovným šancím. Platí to i pro děti sociálně či zdravotně znevýhodněné.

Péče o talenty je od počátku jednou z významných oblastí našeho programu. Naše země nemá nerostné bohatství, její bohatství je v lidech. Rozvoj těch nejlepších žáků by měl být zajištěn osmiletými gymnázii. Podmínkou je náročný, jednotný test, který by objektivně vybral a nabídl možnost nejnadanějším dětem studovat na osmiletém gymnáziu.

Do základních škol a do školství je také třeba co nejdříve vrátit disciplínu a kázeň. Medvědí službu dělají dětem, škole i společnosti, rodiče, kteří práva dětí chápou jako právo hatit pedagogický proces. Rodiče jsou zodpovědní za vzdělání dětí, a právě proto je třeba rodičům dát prostor vyjadřovat se k praktickému směřování škol, ale zároveň i důsledně vyžadovat jejich spoluodpovědnost, například ve školských radách.

Kvalita učitelů se formuje už na pedagogických fakultách. Získání výborných studentů a získání mužů pro pedagogické povolání je jeden z úkolů budoucího období. K tomu, aby si tuto roli vybrali, potřebují vědět, že je to perspektivní, společensky i finančně oceňované zaměstnání. Dvacet let je angličtina chápána jako předmět, kterému je třeba věnovat důkladnou pozornost. Výuka angličtiny se jako priorita dokonce dostala do programového prohlášení vlády. Je to dlouhodobá záležitost, vyžaduje trpělivou práci, přináší výsledky se značným zpožděním. Omezení filmového dabingu by mohlo přispět k úspěchu.

Zhoršující se fyzická zdatnost a nárůst obezity u dětí vyžaduje, aby školy více pozornosti věnovaly pohybovým aktivitám a správnému stravování. Rozšířme pohybovou aktivitu dětí na nižším stupni ZŠ o jednu hodinu týdně.

Opatření:

- **Zaměřit se na zkvalitnění přípravy budoucích pedagogů, pedagogické fakulty by měly být výběrovou vysokou školou, prestiž povolání i patřičně platově ocenit**
- **Zvýšit počet mužů-pedagogů ve školství**
- **Investovat do dalšího vzdělávání pedagogů**
- **Povinná výuka angličtiny od 3.ročníku ZŠ**
- **Omezit dabing zahraničních filmů**
- **Na vyšším stupni ZŠ zavést výuku finanční gramotnosti**
- **Osmiletá gymnázia nabídnout nejnadanějším dětem**
- **Legislativně zakotvit možnost manažerského řízení škol, flexibilitu v oceňování učitelů**
- **Rozšířit výuku tělocviku na nižším stupni ŽS o jednu hodinu týdně, podporovat zdravé stravovací návyky**
- **Vytvořit transparentní podmínky pro inkluzivní vzdělávání**

Měřitelná kritéria:

Počet pedagogů mužů v ZŠ (v současnosti asi 14% a každoročně učitelů ubývá).

Kvalita studentů pedagogických fakult.

Pokrytí výuky anglického jazyka kvalifikovanými učiteli.

Počet pravidelně sportujících dětí.

Střední školství

Střední školství vyžaduje strategii minimálně v horizontu dvaceti let.

Cílem musí být stabilní, předvídatelné a profesionálně řízené střední školství.

Taková strategie se může uplatnit jedině jednoznačným vymezením kompetencí mezi zřizovateli a ministerstvem. Není nadále přípustné, aby stát platil a garantoval něco, co neřídí a ovlivňuje jenom zprostředkovaně. Doporučení ministerstva dnes zřizovatelé zhusta ignorují nebo dokonce otevřeně bojkotují.

Už dnes máme málo dětí na počet škol a učitelů. Neexistuje jasné politické zadání, jak velká bude část populace se středoškolským vzděláním. Budeme vzdělávat děti obecně na gymnáziích nebo se budou prostřednictvím odborně orientovaných středních škol připravovat na svoje budoucí profesní role? Která odvětví hospodářství mají být podporována rozvojem středního školství? To jsou naprosto zásadní otázky, které pokud nezodpovíme, budeme ve vleku událostí. Proto bychom měli vědět, kam jako země směřujeme. Co a čím se chceme živit v nejbližších minimálně dvaceti letech. Pokud nedeklarujeme jasné směřování země, ve školství budeme těžce hledat směr, a tato bezradnost se prohlubuje s každým dalším stupněm vzdělání.

Cílem středního školství by mělo být také poskytnout nejenom odborné znalosti, ale i znalost minimálně jednoho cizího jazyka. Náboj a chuť, se kterou se jazykové vzdělání rozběhlo na začátku 90.let, se vytratila. Cizí jazyk by měl proto být součástí státní maturitní zkoušky.

Rozvoj učňovského školství

Některé technické obory učňovského školství, respektive nedostatek jejich absolventů, se stávají limitujícím faktorem pro výrobu prototypů, náročně technicky a technologicky zaměřených výrobků. Nedostatek těchto kvalifikovaných technických řemeslníků citelně poznamenává výrobu prototypů především v hi-tech firmách. Rozvoj technických řemesel proto vyžaduje nejenom materiální podporu, ale i společenský respekt k řemeslům a manuálně pracujícím lidem. Posílujme stavovskou hrdost řemeslníků.

Nekoncepční rozvoj středního školství nás dostává do začarovaného kruhu. 77% současného populačního ročníku studuje střední školu. Maturita je vyžadován velmi často jako základní požadavek pro uchazeče o zaměstnání, její masivní rozšíření však devaluje její hodnotu.

Opatření

- **Jasně definovat kompetence mezi zřizovatelem a státní správou včetně sankcí za porušení pravidel**
- **Stanovit kritéria pro učební obory, které vyžadují středoškolské vzdělání**
- **8 leté gymnázia znovu chápat jako školu pro mimořádně nadané děti**
- **Legislativně zakotvit možnost manažerského řízení škol, flexibilitu v oceňování učitelů**
- **Stanovit kritéria pro slučování či zánik středních škol. Kritériem by kromě kvality absolventů, počtu žáků měla být i kvalita pedagogického sboru, uplatnitelnost absolventů, dopravní do stupnost v regionu, specifika školy apod.**

- **Podpořit výuku cizích jazyků středoškolskou studentskou mobilitou (do roku 2022 -1/3 studentů stráví alespoň 3 měsíce na zahraniční škole)**
- **Vyčlenit prostředky z evropských fondů na podporu učňovského školství, především technického**
- **Podporovat celoživotní vzdělávání pedagogů**
- **Získat více zahraničních vyučujících pro výuku cizích jazyků**

Měřitelná kritéria

Počet studentů, kteří stráví alespoň půl roku na zahraniční škole.

Kariérní rozvoj pedagogů.

Počet finančně podpořených učňů a učňovského školství

Opatření, která vyžadují finanční podporu začlenit do evropských programů v příštím programovacím období.

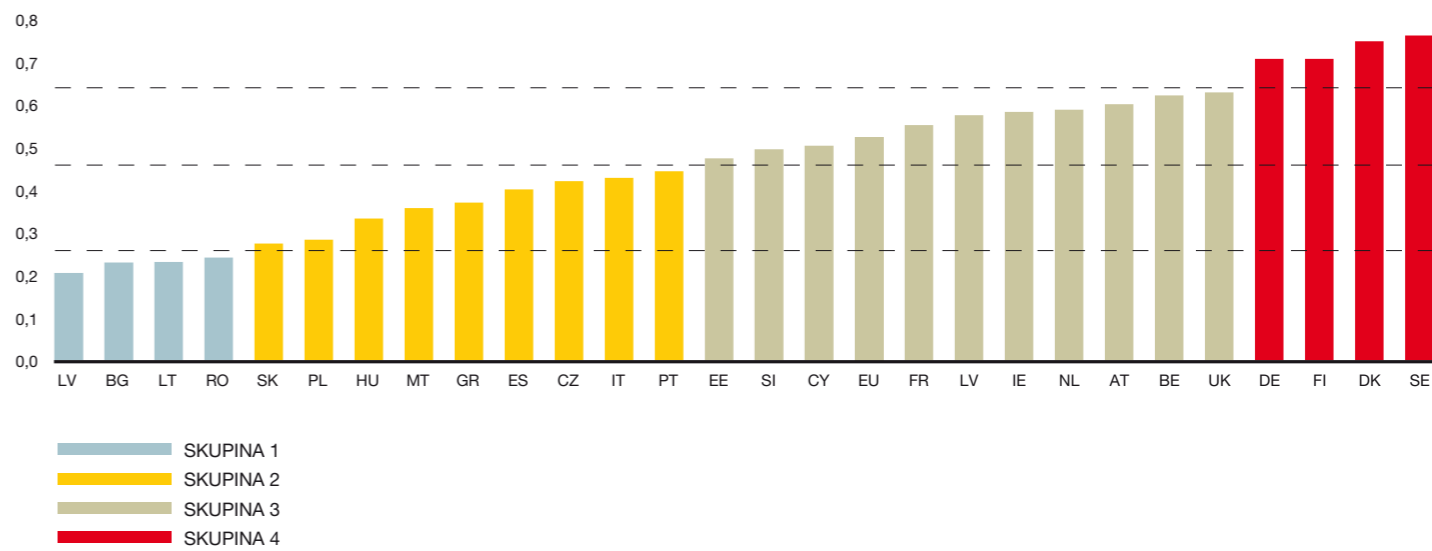
Terciární vzdělání

V ČR je v současnosti 78 vysokých škol, z toho 26 veřejných. Vzhledem k počtu obyvatelstva je to světová rarita. 80% maturantů nastupuje do terciárního vzdělávání. Nabídka míst na vysokých školách dnes trvale překračuje počet maturantů daného roku. Od roku 2013, kdy se na vysokých školách projev demografický pokles, bude současná inflační vysokoškolská politika ještě významně umocněna.

Terciárnímu vzdělání, stejně jako nižším stupňům, chybí jakákoli koncepcnost a vize. Pro vytvoření smysluplné vysokoškolské politiky je proto opět třeba vytvořit kritéria pro rámec prioritních oborů, které chce stát podporovat s ohledem na další směřování země. A právě tyto obory pak také musíme důsledně preferovat.

Systémových pochybení je v terciárním školství celá řada. VŠ, které mají ze zákona stejnou funkci, vznikají dvojným způsobem. Soukromé VŠ udělením státního souhlasu MŠMT. Naopak veřejné vysoké školy zákonem na základě rozhodnutí vlády. Pro vysoké školy by logicky mělo platit stejné měřítko, jak vzniku, tak následně požadavků na kvalitu vzdělávacího procesu.

Inovace v členských státech EU

Úroveň vzdělávání

Pro potřeby trhu práce je třeba předefinovat a skutečně profesně zaměřit bakalářské programy a etablovat je jako plnohodnotné vysokoškolské vzdělání. Kvalitu vysokoškolského studia je nezbytné poměřovat stejným metrem a dát Akreditační komisi dostatečné pravomoci k řešení problematických situací. S ohledem na uzavřenost akademického prostředí je žádoucí, aby v Akreditační komisi byli ještě více zastoupeni zahraniční odborníci.

Financování vysokého školství

Současné financování koeficientem na studenta se zrodilo v roce 1992, a neprošlo dosud zásadní korekturou. Neodráží preferenci jednotlivých studijních programů. Ty by měly být základní jednotkou, vůči které se bude posuzovat finanční náročnost studia a požadovat standardní úroveň. Mzdové ohodnocení vysokoškolských učitelů je nedostatečné. TOP 09 by měla prosazovat zavedení školného až po reakreditaci všech VŠ programů (2015/16). Školné nemá mít regulační charakter, ale motivační. Školné může být vráceno nejlepším studentům a absolventům preferovaných oborů. Je třeba zvážit všechny možnosti, které by usnadňovaly získání půjček a stipendií, včetně nabídek komerčních finančních domů. Školné musí být příjmem universit a prostředkem ke zvyšování kvality vzdělávání.

Věda, výzkum, inovace

Role státu je podporovat excelentní pracoviště. Ve výdejových ukazatelích na vědu a výzkum jsme pod průměrem evropské sedmadvacítky. Podstatně závažnější je fakt, že soukromý sektor v ČR přispívá na výzkum na vysokých školách řádově méně než v Evropské unii. Dořešení otázek duševního vlastnictví a patentování je pro podporu tvůrčích aktivit velmi důležité. Dlouhodobě je neuspokojivá situace v míře spolupráce VŠ a podnikové sféry. Nákup výzkumu od výzkumných institucí je proto nutné ještě více daňově zvýhodnit. Výsledky společných

výzkumných projektů se musí projevit i v hodnocení vysokoškolských učitelů a výzkumných pracovníků. Podporujeme zakládání spin off firem s propojením na vysoké školy.

Žadoucí je užší spolupráce vysokých škol a Akademie věd ČR, stejně jako užší spolupráce AV a podnikové sféry. Motivace je oboustranná výhodnost, míra spolupráce by měla být jedním z hodnotících kritérií. S touto problematikou souvisí i otevřenost studia na vysokých školách a imigrační politika. Pro doktorská studia je nutné hledat také studenty mimo EU, z Evropy a Asie.

Trh práce vyžaduje flexibilní pracovní sílu. Z hlediska celoživotního vzdělávání máme velké rezervy. Oproti nejlepšímu Finsku je v České republice pouze 1/3 dospělé populace vzdělávána formou celoživotního vzdělávání. Současně je třeba, abychom celoživotní vzdělání důsledně sledovali z hlediska kvality studia.

Evropské fondy

Finanční prostředky z ESF přinesly vysokým školám investiční i neinvestiční zdroje. Návratnost investic je rizikovým faktorem probíhajícího masivního financování. Současně zdroje z EU vedly k neefektivnímu využívání a financování zbytných projektů. Další programovací období by mělo tato rizika a nedostatky minimalizovat. Administrativní zátěž příjemců nesmí být zvyšována dalšími požadavky ze strany nadřízených orgánů příjemců.

Opatření

- **Definovat kritéria pro výběr prioritních oborů, které budeme podporovat**
- **Nastavit stejné, transparentní podmínky pro poskytovatele vysokoškolského vzdělávání**
- **Bakalářské programy zacílit na praxi a etablovat bakaláře na trhu práce**
- **Lépe finančně ohodnotit vysokoškolské učitele**
- **Do roku 2015 postupně reakreditovat všechny studijní programy**
- **Aktualizovat kritéria Akreditační komise, zahrnutí motivace učitelů pro spolupráci s praxí, posílení pravomocí AK**
- **Využít výsledky a doporučení mezinárodního auditu výzkumu (Technopolis)**
- **Legislativně podpořit zakládání spin-off firem, patentová řízení a ochrana duševního vlastnictví**
- **Investovat přednostně do projektů, které mají inovační potenciál**
- **Podporovat talenty a vynikající studenty**
- **Školné instalovat až po reakreditaci studijních programů, podmínkou jsou fungující nástroje finanční podpory studentů**
- **Talentované studenty získávat v zemích i mimo EU**
- **Podporovat celoživotní vzdělání a kontrolovat jeho kvalitu**

Měřitelná kritéria

Financování VŠ programů na základě prioritních odvětví.

Množství lidí zapojených v celoživotním vzdělávání.

Počet nově vzniklých spin-off firem.

Počet doktorandů ze zahraničí.

Zvýšit % soukromých zdrojů do vědy a výzkumu.

Míra inovací, zlepšení pozice v rámci EU.

ZÁVĚR

TOP 09 trvá na tom, že vzdělání je pro rozvoj naší společnosti životně důležité. Smyslem navrhované koncepce je zavést do vzdělávání strategické plánování. Výsledkem by měla být zvýšená kvalita vzdělání na všech stupních škol, podpora excelence a špičkový výzkum koncentrovaný do elitních institucí.

Samotná institucionální reforma školství nezajistí lepší výkonnost naší společnosti ani jejího hospodářství. Ale právě ve školách by se mladí lidé měli začít učit, jak kultivovat veřejné i podnikatelské prostředí. Cítit a být svědky toho, jak společnost dokáže oceňovat poctivý přístup k práci, rodině i životnímu prostředí, jak si dokáže vážit občanských ctností. To je ta skutečná a jediná možná cesta k prosperitě v duchovním i materiálním smyslu.

Naším cílem je vychovat dostatečně početně, odborně i občansky silnou generaci odborníků, která i přes nepříznivé změny v demografické skladbě společnosti dokáže zajistit obsluhu a pokrok v klíčových oblastech hospodářství a veřejných službách – ve zdravotnictví a školství – na srovnatelné světové úrovni. Generaci, která bude hrdá na svoji kulturu a historii, a která se bude schopná sebevědomě srovnávat se světem. Generaci, pro kterou od této chvíle musí platit, že nemůžeme a nesmíme chtít méně.

BUDOUCNOST MŮŽEME OVLIVNIT VÍC, NEŽ SI MYSLÍTE!

S podporou Starostů

Celostátní kancelář TOP 09

Michnův palác, budova č. 2
Újezd 450/40
118 00 Praha 1 – Malá Strana
e-mail / info@top09.cz
telefon / 255 790 999
fax / 255 790 899

Můžete nás navštívit

Po–Pá / 8:00–15:00

www.top09.cz